

MB
194.078

Kovács István

KÉZMOZDULAT A SZÜRKÜLETBEN

MAGYAR
NAPLO

Kovács István
Kézmozdulat a szürkületben

Kovács István

Kézmozdulat a szürkületben

versek

**MAGYAR
NAPLÓ**
Polonicus
Budapest

A könyv megjelenését támogatta

Nemzeti Kulturális Alapprogram

Magyar Könyv Alapítvány

Érd Város Önkormányzata

Érdi Ipartestület

MB 194.07P

2004

ISBN 963 86488 7 2

© Kovács István, 2004

© Magyar Napló, 2004

Faliszőnyeg-történet a Wawelen túl

A királyi A-t a kígyó-S
koronás betűtömbbé fonja.
A címerpajzs családi bölcső...
Ki vigyáz a kentaurokra?

Az átokszótól megtört villám
belecsap a név-mohás fába,
és fönn, kárpitja-szakadtjáig
mennybe ékelődik a bárka.

Az ég boltozatát a víztől
nem választhatják el a számok...
Sok-sok negyven napja már,
hogyan negyven napra vízre szállott.

Az ázott angyal idő-dúltan
arcát tenyerébe rejti.
Becsavarodott életvonal:
kötél a bárkán...

Csak ennyi.

KRAKKÓI VERSEK

Lengyel városok – magyar szemmel

Várak és városok.

Határok, határfolyók.

Tejjel-mézzel folyó Kánaán.

Üveghegyek, s mindaz, ami rajtuk túl van.

Városnevek a gyermekkor mese-térképén.

Az emlékezés nagyítólencséje alatt

kibetűzhető Osztrolenka is –

az első lengyel helységnév minden magyar ember számára.

Petőfi írta le,

s általa vezetett át kézen fogva

a mesékből a történelembe.

És máris *az erdélyi hadsereg* nyomában masíroztam.

Megismertem Bem tábornokot.

Tudtam róla a legfontosabbat;

hogy ő „Osztrolenka véres csillaga”.

Nem Danckáé, nem Iganié, nem Tykociné, nem Varsóé –

pedig tetteivel bármelyiké lehetne.

Osztrolenka történelmi varázsigé.

Ráolvasó hangulatában szigorúság és szelídség:

a rohamra indulók

hullámozó hangjainak dobpergéstől habos árama,

a töredék-életek költészete,

az utolsó szavak titka...

Az utolsó szó

a túlélés reményének és kilátástalanságának misztériuma.

A misztérium a túlvilág életünkbe ékelődő része.
Osztrolenka titkához több ezer hősi halottra
és két előre volt szükség:
Bemre és Petőfire...
És a vers belénk záródott kulcsszavára...

Varsóról az ötvenes-hatvanas évek fordulóján
egy gépkocsivezető beszélt nekem elsőként hitelesen.
1944 júliusában többször megfordult
a hitleristák által faluként jelölt városban.
A magyar katona iránt
bizalommal lehettek lengyel ismerősei.
Beavatták a felkelés előkészületeibe.
A Honi Hadsereg
saját gyártmányú géppisztolyát is megmutatták neki.
Kipróbálhatta a föld alatti lőtérén.
A honvéd őrmester jó lövő volt és még jobb autószerelő.
Dicsérte a házilagosan készített fegyvert.
Azóta állandó a lelkifurdalása.
Látta a szabadságért halálra-szántak boldogságát...
És nem osztozott benne.
Mindaz, amit akkor ott,
a kórházban tőle hallottam,
elég ahhoz,
hogy 1944 Varsóját 1956 Budapestjéhez kapcsoljam –
a magárahagyottság romhalmai fölött.

A legszebb székesegyház Jaroszlóban
a Fájdalmas Boldogasszonyé.
Minden ezüstté válik körülöttem,
ha az emlékezés krajcárjait
kertjének csodatévő forrásvizébe szórom.
De gyakran eszembe jut a másik itteni templom is.
A valóságos és a történelmi földrengés után
az ország meghódítói lebontották.
Hiába védte névadó patrónusa: Szent Miklós.
Lassan kétszáz éve.
Helyére hiánya emlékeztet:
a kriptáival együtt nyomtalanul betemetett altemplom.
A Piactér közelében,
amelynek átriumos kereskedőházai
árúval megrakott társzekerekről,
nagy üzletekről,
világvásárokról álmodnak...
És arról,
hogy falai közt menedéket talált államférfiak,
keresztelőre készülők uralkodók,
névtelenül is virtuóz muzikusok ülnek majd modellet
a Középkorból előlépő képfestőknek.

Krakkó nem a Mária-templomot,
nem a Barbakánt elnyelő Flórián-kaput
és nem is a Wawelt ábrázoló képeslapként él bennem,
hanem a múlton túli sétákat elmosó záporok
elszenderedett víztükréként...

Benne egy gótikus ívű ablak járdának csapódott töredéke,
felhőparókás Nap – lenyugvóban háttal nekünk.
Fölébe hajolva ki-ki elhiheti magáról,
hogy az ő jelenvalósága
teszi a várost örökkévalóvá.

Tartalmi és fogalmi boltívei alatt
a Lublini Unió úgy strázsálja a lengyel és a litván históriát,
mint a Várkapu Lublin oklevélzsindelyes Óvárosát.
Szeretem ezt a negyedet,
noha két évtizede még ijesztett távlattalan szürkeségével,
málló vakolatú középkorával,
csatornázatlan, poshadt jelenével.
Most minden út sugarasan idevezet
a kultúrák várost beborító
királyi koronája és búzavirág-koszorúja alá.
Kelet és Nyugat, Dél és Észak –
viaszpecsétek a mennybolt pergamenjén:
címer- és csillagképek hitelesítő jelei.
Mindegyik más és más.
Ahogy a Vártemplom gótikus ívei is
különbözőnek formázzák a lélek kenyerét.

Léghajótalálkozó Krosno felett
2002 májusában

Már a repülőtér felé közeledve
is az eget fürkésztem.
Dél volt.
Megtudhattam,
hogya a léghajók,
kedvező idő esetén is,
csak reggel
és este (hat vagy hét óra tájt) emelkednek föl.

A város felett
az ég karmazsin karnisán
mint kiszínezett kérdőjelek
függönycsiptető rajja húz át,
s mire fennakadnak a végtelenbe
vagy az észrevétlen benzinkutakhoz csapódnak
villámra váltan,
besötétedik,
anélkül,
hogymire választ kapnánk.

Odébb
bujdosó poéta
süvege a hegy –
a léghajó kosarából nézve...

A denevér-hangzavarban
hárfaalakú árnyat vet a várrom.
Eljátszhatatlan várjáték a csend:
felkiáltójel-fáklyák fényében
a néptelen udvar.
Kútjának mélyén
emberi arcot formál
a megkövesedett szomjúság,
szomorúság,
kiszikkadt ének.
És bugyborékoló tekintetek,
hangjegymetszésű szemek
kísértenek
a negyvennapos
záporral múltó időben.

Magunkra maradunk
az éjszakától kivasalt tájban,
a hang-parazsaktól sistergő csöndben.
Talán értünk kiáltanak,
a mi segítségünkre várnak,
minket hiányol valaki,
valaki más,
a másikunk
ebben az együttes egyedüllétben,
amelynél csak a gyávaságunk szánalmasabb.

Fogódzkodók
és fogadkozások estelente:
az álom emelvényéig
torzszülött sóhaj az ima...
Ébredéstől ébredésig fej- és lélekveszetten
hullunk
az őrangyalazó léghajók kosaraiba.

Balassi

emléktáblája a Szent Anna utcában

Bronisław Chromynak

Széttört a díszkút, szét a csempe,
szirmok közé szorult a nap.
Egy sebesült a fényt kereste
a rázuhanó hegy alatt.

Esztergom Dunába süllyedt.
A parton sípok és dobok...
S a hangörvényben elmerültek
hajnalok, harcok, asszonyok...

Az idő sáros hajszájai
tapasztják testét, koponyáját.
Íjak idegei közt
Bécsbe kísérik hazáját.

1971, 2001

A Hermelines hölgy

Hans Frank,
aki a harmadik birodalom
Európára táguló határain innen és túl
minden idők legnagyobb jogtudorának tartotta magát,
1939 októbere és 1945 januárja között
élet és halál ura volt a Főkormányzóságban.
(A konok lengyelek,
akiket civilizálni akart
sok álmatlan éjszakát okoztak neki
az idejemúlt hazáról szőtt álmaikkal.)

Rajongott a művészetekért.
krakkói királyi dolgozószerelőjét
Leonardo da Vinci festménye díszítette,
s – mivel vadásznak se volt akárci –
megannyi trófea:
kitömött őz,
hiúz,
dámszarvasagancs,
bivalyfej.

A vadászsákmányt
saját tulajdonának tekintette,
a műkincseket is,
mint múzeumi gyűjteményekből kiválogatott
hadisákmányt.

Egy ideig szemben ült a képpel,
de mivel nem tudta levenni
szemét a hölgyről,
időnként kötelességtudóan
hátat fordított neki,
hogymint dolgozhasson:
zavartalanul írhaszon alá...
többszörre halálos ítéleteket.

Cecilia Gallerani felől
csinálhatott, amit akart.
Ő átnézett rajta,
a jöttmenten.
Évszázadokat bűvölő tekintetével
Lodovico Sforza di Moro herceget fürkészte,
a kedvesét.

Amikor a főkormányzóban ez tudatosodott,
mintha tarkón csapták volna.

A hermelin,
a termékenység Ovidius által megénekelt jelképe
ugrásra készen leste az alkalmat,
hogymint Hansi tányérsapkájára vesse magát.

Amikor a főkormányzóban ez tudatosodott,
akárha tarkón csapták volna.

Történt,
hogy – közel a végső győzelemhez –
egy utcai embervadászat után,
amelyen vendégként vett részt,
baljós kajánsággal
sandított a festményre.

A kitömött hermelin
egykedvűen nézett vissza rá.

Hans Frank kiemelte őt a festményből...
és karján simogatva
fölényes gúnnyal nézte a hölgyet.

Cecilia Gallerani felől
csinálhatott, amit akart.

Emlékünnepség

Auschwitz felszabadításának ötvenedik évfordulóján

Kertész Imrénék

Sajtóbeszámoló:

„Az Auschwitz-Birkenau koncentrációs láger felszabadításának 50. évfordulójára emlékező központi ünnepségek nem sokkal tíz után kezdődtek az egykori oświęcim-i főtábor területén. A hivatalos küldöttségek, amelyek élén többek között Sevah Weiss, az izraeli parlament elnöke és Lech Wałęsa, az ünnepségek házigazdájának szerepét betöltő lengyel köztársasági elnök haladt, egy pillanatra megálltak az »Arbeit macht frei« feliratú kapu előtt, ahol egy percig tartó néma főhajrával adóztak a meggyilkoltak emlékének.

Miután átmentek a halál barakkjának hívott 11-es számú barakkhoz, Lech Wałęsa elmondta a nap első beszédét. »A munka szabaddá tesz« kapufelíratra utalva szólott a munkáról, amely a világ sok ezer lágerében rafinált gyötrelműl szolgált, és a legrövidebb út volt a halálhoz. A beszéd elhangzása után a küldöttségek és a Nobel-békedíjasok koszorút helyeztek el a 10-es és 11-es számú barakkok között húzóódó Halál Falánál.

A huszonhét ország küldöttségei, a Nobel-békedíjasok és a kíséretükben levő vendégek pontosan 11 óra 30-ra átmentek Birkenaubába... a világ legnagyobb temetőjébe...”

„...átmentek...”

átmentünk

mentünk

tovább

És mentünk a továbbnál tovább:

behunyt szemmel

a fekete éjszakába,

koszorúk növekvő alagútján át

neki a fénytelen napban

tomboló zászlóviharnak,

díszmenet-csizmatalp-falnak,

dicsőség-katafalknak...

És tovább...

ahonnan nincs tovább.

Ötven éve – pont ötvenévesen.

Még öt perc – vagy már annyi sem.

Átgördültünk a rámpára roskasztott égen,

át az éj kiolthatatlan mécsesein,

emlékezetünk polyvázó pernyéin,

hópelyhein.

Mellettem Ildikó.

Kedvesem!

Született ezerkilencszázötvenháromban...

(a hangszóróból

hogyan Ildikó

s hogy megölték akkor

ott

negyvenkét évesen)

Velünk van Orsika,

Született ezerkilencszáznyolcvanegyben...

(a hangszóróból

hogy Orsika

s hogy tizennégy évesen)

És Misike

kiben oly kedvét lelhetette Isten:

született ezerkilencszáznyolcvannegyben...

(s hogy Misike

és tizenegy évesen)

Anyám –

most volna hetvenegy.

Meghalt ezerkilencszáznyolcvanhétben.

(De akkor ott

búszévesen)

Egy perc – vagy talán már annyi sem.

Legelőbb őreá mutatnak,

hogy arra...

Aztán meg rá,

meg őrá,

meg rád,

meg énrám...

Ki fogja fel,

hogy nincsen *ők*,
és nincs *mi* sem?
hogy együtt vagyunk a *mi* s az *ők*
halottainkkal élő

sebek

és sebhelyek:

tizenegy, tizennégy, negyvenkét,
ötvenévesek.

Ki érti a néma harangszót?
Ugyan ki érti meg?
Ki fogja föl a szirénahangot,
holtak morajló gyászát,
a döbbenet illékony csöndjét,
mint mindnyájunk imádságát,
tizenegy, tizennégy, negyvenkét,
ötvenévesen?

Krakkó, 1995. január 27–28.

Verses biztatás a krakkói Japán Művészeti és Műszaki Központ előzetes megtekintésére

Marad a futár-meghívóként
vízjelbe
merített papír.
Befejezetlen a múzeum,
akár az ezredév,
a második...

ha az.

Csak a gyűjtemény egész,
lassan egy évszázada már.

És mennyi nép!
Jött és ment
és jött-ment vendégek...
Görcsbe rándult futószalag
a folyóban
elsüllyedt határ.
A felrobbantott hidak helyén
kaloda-varsában tátog a halál –
tükörképe a fényszórókkal pásztázott élet:
a kettős kanyar
csokornyakkendője fölötti vár.

Ő a legszebb:

a Wawel.

Rálátni az égigérő üvegfalón át.

És belőlünk ki mit lát?

Villanófények dúlt spanyolfalán túl

az innen-onnan semmi:

a senki mása...

Ha csak nem Andrzej Wajda,

s az idő selymén át visszasejlő szempár,

egy önfeledten rajzoló gyerek.

1994 decembere

Hajnali idill, 1994

Kondenzcsík –

feslő égi varrat:

fonál

a láthatatlan tű fokán.

Ki szegénynek jó,

az... a mesében?

az égben?

gazdag...

De vigasza-e a fény

a vaknak?

Haldoklónak

a betegsége?

Elkárhozottnak

hogyan élt?

Időtlenségnek

a tér?

Hajnal –

feslő égi varrat:

cserebere

a láthatatlan tű fokán.

Bosnyák-tér,

bosnyák béke,

foglyok és holtak

csereberéje...
Elhagyott fejfák.
És megannyi névtelen
vakondtúrás-turbán
a hantoktól varas
anyaföldön.

A világháború
nyolcvanadik esztendejében
ingerlékeny
a kialvatlan Ördög.

Európa
 azóta
elsötétített ablak:
csillagképe
homorító
halál.

Búcsú a kátránypapír tetős háztól

Az út itt Y-ként kettéhasad
és ágasába fogja a házat,
amelyet mintha az indasövényből
sarjadó TV-antenna reteszelné
a századfordulóhoz.
A kerítés
akár a hit szőlőlugasa is lehetne így,
hiszen a levélzeten túl
csak jelképes a termés.
Mint errefelé mindenütt,
a Nagyboldogasszony-templom oltárán kívül,
ahol oly valószerűek
a nürnbergi mester faragta fürtök.
De a kátránypapír tetős ház körül
a tujasor valóságosabb.
Akár a temetőben.

Ablakok,
amelyek nappalonta megvilágosodnak,
s időnként este is.
(Ha azt hinné az ember,
hogy a világ sötéten lakhatatlan.)
A mezsgyén ide-oda imbolygó kacsák
cipzárként nyitják-csukják a konyhakert ágyásait.

A telek háromszögének csúcsában őrtorony:
tömör kápolna...
Útszéli... – az úttól elkerítve.
Bádogtetejű.
Három Istenanyával fürkészi a négy világtájat.
Hajdan vigyázó felkiáltójelként állt a faluszélen.
Azóta elnyelte a város.
Egy pont a házzal együtt.

Az udvaron kátránypapírossal letakart farakások.
Napról napra több.
Innen nézve mintha apró kunyhók volnának.
Olyanok, mint kicsiben a nagy.
Az egyre szűkülő térben
öregember hasogatja napestig a rönköket.
Talicskán tolja ide
a paradicsomkert kidöntött fáit.
Kifogyhatatlan belőlük. (Sok az építkezés.)

Reggelente a padlásajtóban megjelenik egy asszony.
A mesében se lehetne öreganyámnak szólítani,
mert annál fiatalabb.
Még sohasem láttam fölmeni a létrán,
de leereszkedni igen:
mindig ugyanabban az órában.
Kezében mécsesként pirosuló alma.

Fölengedett a tavaszroncsoló fagy.
A közöttünk virágzó óriás vadcseresznyefa
ma egyszerre hullatta el szirmait.
Beleőszült a kátránypapír tetős ház.
Az öregember,
ügyet se vetve a világra,
fejszéjének vad ingamozgásával hasogatja
a mind göcsörtösebb időt.

VIRRASZTÁS EGY ALTEMPLOMBAN

Szent Iván éje az útmentéről

Felsorakozva a tűzoltók.
Címerük: arany sisak
s keresztben két ezüst csáklya.
Egy darázs belegabalyodik
zászlójuk rojtozatába.

Örvénylő lángfonat-tutajok...
felkapcsolható lidércfények...
kisorsolt tűzugrások...

Ikerkoszorút visel
az erény és a vétek.

A cseresznye
hallókészülékké érik...
Az internetről is
leolvasható az ének.
(A látomás ma még nem.)

Az állandóság jeleként
Szent Iván-éjtől
Szent Iván-éjig
margaréták hunyorognak
a macskák boszorkányszemében.

A festett falu

(Zalipie)

Virágos bölcső és kutyaól,
a kemence tűzvirággá pingált,
a festett falu határában
Chopin-hangjegyek a nyírott fűzfák.

A mennyezeten széthullt csokor –
sziromreszelék: mágnes a fény,
az ég felizzó kályhalapján
pümkösdí rózsza formájú edény.

A búzakoszorús ablakban
örökmécs: égő csipkebokor-álom...
Kelengyeláda és koporsó
a mesék vizén... s liliumzátony.

Füstös akácfarámában Krisztus,
előtte ülünk mind a lócán.
Méhecske-pillanatok zsongának
az időkaptár-faliórán.

Töredék

Örök *szomszéd* az *egymás*,
a nyelvben s a nyelven túl is.
Örök *egy más* a *szomszéd*,
ha nem egyenrangú is.

A fél szomszédvár közelképei

(Nedec ürügén)

*A két vár pedig omladozott, bús fészke bagolynak,
S a viharok zordon hárfája, hol a rohanó szél
Nyílt kapuk és ajtók szárnyait verdeste falakhoz,
S messze süvöltő dalt zengett a puszta határnak.
(Vörösmarty Mihály: A két szomszédvár)*

Hol régmúlt a határfolyó,
szemben-szomszéd vár és várrom.
Torz tükörképükön a tó
árvíznyelő mutatványos.

A hegy lábát béklyózó gát
s a partifecske fészke ázik.
Maholnap kikötő a vár,
s elárasztva a fellegvár is...

A bús napóra homlokráncán
veríték-gyöngyfűzér-idő,
a feneketlen kút káváján
tengerszem-színű moha nő.

A zsindelytető kámzsaként
redősen omlik a toronyra,
a falban üveg-ék a fény:
veszélyt jelez, ha összeroppan.

Ez a kápolna... vagy a tömlőc...:
– (az alagút: vakond-legenda) –
kijáratánál angyal... ördög...
tudathasadt mestergerenda.

Darázshadat öklendezik
a napszúrásos ereszalja,
bebábozódnak kéményei
a pernye-lepkés alkonyatba.

A visszhangoktól éles szavak
belevágnak a csönd hajába,
éj-televénnyé bomlanak
az eltemethetetlen árnyak.

Hol régmúlt a határfolyó,
a szomszédvár ma szomszéd várrom...

Lapozzál át irgalmasan
a partra vetett krónikákon.

A Keresztek dombja Litvániában

Búcsú-forgatag az országútról nézve.
Mennyeknek feszülő körmenet közlről.
Kiforgatott sírok, templomok emléke.
Csecsemő és gyermek, fiatal és felnőtt
keresztjét cipelve a föld dombbá görnyedt.

Tölgyes koronázta a pogány időkben...
Meg-megtértek hozzá a kereszténységből.
Ezért emelt itt a lovagrend őrtornyot.
A reménytelenség emlékhelye később,
amikor a pusztá remény is tilos volt.
Országos ravatal készül az ős dombon.

Országos ravatal... Vagy országos ünnep?
Dúcos kereszteken nap, hold, kígyó, csengő.
Tövükben városok, falvak mécses-lángja.
Mennyeknek feszülő körmenet közlről.
Feszület-körmenet... de sehol egy ember.
Felhő-bordás égbolt... hol az ébredő nap
lándzsaszúrás-sebhely.

A Monte Cassino-i kolostornál

sírkert...
lépcsőzetes
a
visz
égbe
Hol
Ki
ereszkedik
a
holtak
szintjei
alá?

Virrasztás egy altemplomban

Az altemplom boltíveinek mélyén,
hol négyrét görnyednek az oszlopok,
a kelő nap bezúz fényöklével
egy álmos ólomüvegablakot.

Színes cserepei szerteszállnak,
mint tarka lángok, torzó csillagok,
s beleremegnek a hold-rozettás
éjszakán túlra vándorló vakok.

Nyisd ki kapud, a magadba-zártat...
Hagyd imádkozni a zárándokot.
A kerengőben eltűnődve szállnak
a fénylő gregorián dallamok.

THORVALDSEN SZOBRA

Thorvaldsen szobra

(esszévers)

Poniatowski József herceget,
a majdani raszyni hőst
és lipcsei hősi halottat,
a Francia Császárság marsallját
és a Varsói Hercegség hadseregének fővezérét
csaknem másfél évtizeden át
árulónak tartották honfitársai.
És utána is sokan.
Pedig önfeláldozó, derék katona volt
a kezdet kezdetén is.
De hát a származás!
Balszerencséjére ugyanis,
a megvetett utolsó lengyel király
unokaöccse volt,
s bácsikája a kultúrában maradandóbbat alkotott,
mint a politikában.
De Oroszország, Poroszország és Ausztria
szorító gyűrűjében legfeljebb az Úristen
politizálhatott volna eredményesen.

Tény, hogy József herceg,
a Katalin cárnő ellen harcoló
lengyel csapatok parancsnoka,
ezerhét-százkilencvenkettő nyarán

a kétségbeesett nagybácsi érzelmi zsarolásától
sarokba szorítva,
a honi árulók szövetkezésének városán át
oldalgott vissza a magánéletbe.
Mint egyébként bajtársai közül annyian.
De lehetett-e neki, a bűnbaknak
az ország felosztásait követő
események idején magánélete?
A varsóiak még az ezerhétszázkilencvenkettes alkot-
mányvédő háború után tizenhét évvel is
árulót kiáltottak, és öklüket rázták rá,
amikor a döntő túlerő elől kíméletből
és megfontoltan kivonult a városból...
hogy pár hónap múlva
a hadjárat győzteseként térjen oda vissza.

Időnként még ezután is leárulózták,
ha az alkalom úgy hozta.
Rágalmazásának a tetemét
végre elnyelő Elster folyó
vont végleges határt,
amelyben Napóleon csillaga is leáldozott.

Ezernyolcszáztizennyolc július tizennyolcadikán
a Lengyel Királyság egyik kormány megbízottja
Rómában szerződést írt alá
Bertel Torvaldsennel,
hogy Marcus Aurelius közismert lovas szobrát

mintának tekintve, öntse bronzba
József herceg alakját.
Arról volt szó,
hogy a korszak leghíresebb szobrászművésze
örökítse meg
a korszak leghíresebb elhunyt lengyel hősének emlékét.
Mert Dąbrowski akkor még élt,
s Kościuszko nemsokkal azelőtt halt meg.
A jelek szerint pedig
Európára örök béke köszöntött,
amelyben nem teremnek hősök,
s a hősöknek babérok.

Poniatowski emlékművét I. Sándor
oroszló és lengyel király jóváhagyásával
Varsó központjában tervezték felállítani.

Az évtizedeken át Rómában élő és alkotó
Thorvaldsen ízig-vérig európai volt,
s mint ilyen akár korunk példaképe lehetne.
Öregkorára tért vissza szülőföldjére dának.
Az említett szerződés aláírásakor
töltötte be a negyvennyolcadik életévét.
Poniatowski akkor lett volna ötvenhárom éves.
Görgey Artúr éppen fél éves volt.
Hármuk közül ő élte meg a legmagasabb kort.

Aki Rómában akkortájt megfordult
– évi tizenötezer utazóról, turistáról van szó –
s valamit adott magára meg a művészetre,
az mind kötelességének érezte,
hogy tiszteletét tegye a szobrászművészet pápájánál,
s ha erszényéből futotta, rendeljen is tőle:
szobrot, domborművet vagy érmét.

A mester öt hatalmas műtermében
tanítványok, kőfaragók, bronzöntők hada dolgozott.
De Thorvaldsen ragaszkodott hozzá,
hogy mindegyik, nevével jelzett munkához
valóságos köze legyen.
Így a megrendelők türelemre
és hosszú életre ítéltettek.
Akkor is, ha síremlékükről volt szó.
Egy angol lord például huszonöt évet várt arra,
hogy a szerződésbe foglalt szobrot átvegye.
József herceg bronzalakja
e vonatkozásban nem döntött rekordot,
mert – legalábbis a modellje –
tizenegy éven belül elkészült.
Sőt a százhatvanöt évvel ezelőtt mai helyére került
közismert varsói Kopernikusz-szobrot
a megrendeléstől számított tíz éven belül
fel is állították.

A legbiztatóbb ellenkező rekorddal
bizonyára Stanisław Borkowski,
a jeles történész és geológus dicsekedhetne.
Ő ezernyolcszáztizenöt-tizenhatban
tett itáliai útja során rendelt márvány domborművet
a néhány évvel azelőtt elhunyt
édesanyja síremlékéhez.

A lemergi dominikánus templomban
elhelyezett szarkofágját akarta vele még inkább
örökkévalóvá tenni.

A már ezernyolcszáztizenhatban helyére került reliefen
a halál szárnyas géniusza vezeti el
a világ iránt már teljesen közönyös asszonyt,
akit hiába próbál fia az életnek visszatartani.

A síremlék e része az Orpheuszt, Eurüdikét és Hermészt
ábrázoló, Krisztus előtti V. századi
híres görög domborműre emlékeztet.

A márvány dermedt fehérsége
s az embert eszményivé formáló finom vonalak
az időtlenséget jelenítik meg,
amelyről nem lehet tudni,
bölcsoje-e vagy koporsója
az örökkévalóságnak.

A Poniatowski-émlékmű modellje csak ezernyolcszáz-
huszonkilencben jutott el Varsóba.

A tizenegy éves Görgey Artúrnak hosszú szenvedés után
ebben az évben hal meg az édesanyja.
Hiába ápolta konok odaadással a fia,
nem tudta az életnek visszatartani őt,
kit öregkori vallomása szerint
a legjobban szeretett a földön.
Az asszony sorsába beletörődve
követte a halál angyalát,
akire majd Görgey
képtelen ráakadni a szabadságharc csataterein.

Miután József herceg lovas szobrát bronzba öntik,
megszűnik hivatalosan eltűrt hős lenni.
Ezernyolcszázharminc végén,
éppen a Poniatowski által is képviselt eszmék jegyében,
felkelés tör ki Varsóban,
amely a hajdani lengyel-litván állam egy részét
lángra lobbantó függetlenségi háborúvá terebélyesedik.
I. Miklós cár csak ezernyolcszázharmincegy őszére
tudja a hitszegő lázadást eltiporni.
A Bécsi Kongresszuson létrehozott Lengyel Királyság
ezt követően már csak nevében létezik.
Thorvaldsen lovas szobra
egy katonai erődtítmény hátsó udvarába kerül.

Szerencsére a mindenható cár
büntető keze nem ér el mindenüvé.
Így a krakkói székesegyházban leleplezik

Thorvaldsen újabb „lengyel” munkáját,
Włodzimierz Potocki síremlékét.
Ez a halál géniuszát fáradt,
pihenő ifjúnak ábrázolja.
Görgey tizennégy évesen is fáradt felnőtt:
beíratják a Bécs melletti tullni utásziskolába.

A Poniatowski-szobor a még oly félreeső helyen,
mint a hétlakatra zárt Visztula melletti erőd,
bántja Miklós cár szemét.
Ezernyolcszáznegyvenben elhatározza beolvasztását.
Görgey nyolcévi ausztriai távollét után
ebben az évben látogathatja meg szülőföldjét.
Már hadnagy a magyar testőrségnél.
És alig tud magyarul.
Szigorú katona,
de önmagával szemben a legkíméletlenebb.

A cár csak Varsó helytartójának,
Paszkevics hercegnek kérlelésére módosítja döntését,
s kegyes gesztussal kedvenc tábornagynak
ajándékozza a szobrot.
Varsó hercege, Jereván grófja úgy érezhette,
hogy hasonlít a szoborra, s az,
ha a lengyelek elfelejtik Poniatowskit,
a világ pedig a lengyeleket,
még az ő emlékműve is lehet majd.
Amelyet Thorvaldsen készített.

Akinél annyi honfitársa tanult,
hogy egész Pétervár
az ő monumentális kézjegyeivel van tele.

Közben ezernyolcszázharmincnyolc szeptemberében
Bertel Thorvaldsen negyven évi római távollét után
végre hazaköltözik Koppenhágába.
Óriási tömeg köszönti a kikötőben:
ő Dánia legünnepeltebb hőse.
A lehorgonyzó *Rota* nevű királyi fregatt
zsúfolásig tele munkáival.
Ezernyolcszáznegyvennégy március huszonnegyedikén
Koppenhágában hal meg.
Műveit már ezerkilencszázhuszonkilencben
végrendeletileg szülővárosára hagyta.
A Poniatowski- emlékmű modelljét is.
Eredetije Paszkevics gomeli palotájának kertjében áll.

Görgey már évek óta
a Prágában állomásozó Nádor-huszároknál főhadnagy.
Mindinkább elege van a katonáskodásból,
s ezernyolcszáznegyvenötben kilép a hadseregből.
Minden idejét a kémia tudományának szenteli,
s a prágai egyetem
vegyészeti tanszékén végzett kísérletei során
– első nagy sikerként –
felfedezi a kókuszolajsavat.
Professzora a lemergi egyetem kémiai tanszékére

akarja tanársegédnek
kineveztetni kedvenc tanítványát.

Európának e szunyókáló térségét is felrázzák
a népek tavaszának eseményei.

Lemberg városparancsnoka,
hogy a lázongó diákokat, tanársegédeket
és a hűségükben tétova professzorokat megbüntesse,
szétlövetti az egyetem könyvtárát, képtárát, levéltárát
és kémiai szertárát.

A dominikánusok templomát elkerülik a gyújtógránátok.

Ezernyolcszáznegyvennyolc szeptember tizenhetedikén
a koppenhágai királyi palota közelében
megnyílik a világ első,
nyilvánosságnak épített életműmúzeuma.

Az eredeti művek mellett
Thorvaldsen nyolcszáz egész alakos szobor-,
mellszobor-, dombormű-modelljének ad otthont,
de itt helyezik el a művész gazdag
könyv-, grafika-, érme- és dokumentumgyűjteményét is.

Görgei Artúr honvéd őrnagy,
a Tiszán inneni nemzetőrség parancsnoka,
ezekben a napokban éppen amiatt panaszkodik
miniszterelnökének, hogy a tervezett ötezer nemzetőrből
csak hétszázat sikerült táborba gyűjteni,
de közülük nincs száz,

akire rá lehetne mondani, hogy igazi önkéntes.
Ráadásul az egyik megye
majdhogynem pucéran küldte kiválasztottjait
a seregszervezés színhelyére.
Miközben az ellenség a főváros felé menetel.

Nyolc hónap múlva Görgei Artúr,
mint a magyar seregek fővezére
az egyik, főhadiszállássá berendezett
hegyvidéki villának teraszáról
távcsővel fürkészi a lángoló királyi palotát
és a Budavár erdőbástyáit
önkéntesen rohamozó zászlóaljait.
A tavaszi hadjárat hetedik győzelmét
villanásnyira felderült arccal,
rövid mondattal nyugtázza: *Éljen a honvéd!*

Pár nappal később Piotr Vlagyimirovics Alabin,
a cári hadsereg negyedik hadtestében szolgáló
kamcsatkai vadászvezred ezredsegédtsíztje
lelkes szavakkal veti papírra
életre szóló képzőművészeti élményét.
Hadteste részt vett a Paszkevics tábornagy
által vezetett orosz hadsereg Magyarország elleni
ezernyolcszáznegyvenkilences hadjáratában.
Galíciai átvonulásuk során több napot töltöttek
Lembergben.
Így Alabin is alaposan körbenézhetett a városban.

A dominikánusok templomába is eljutott,
ahol ráakadt
Józefa Dunin-Borkowska asszony szarkofágjára,
„Thorvaldsen csodálatosan szép márvány síremlékére”.

Ugyanő ecseteli lázas izgalommal
Budavár bevétele után pontosan két hónappal,
hogy hadtestének parancsnokságán
és a kassai orosz helyőrségi csapatok körében
micsoda izgalom támadt.
Híre kelt ugyanis annak,
hogy Göregi tábornok elhagyta Komáromot,
Vácnál megütközött a Paszkevics vezette orosz derékhaddal,
s onnan a többszörös túlerőtől északkeletnek szorítva
elvonult Kassa felé,
hogy feltehetően Tokajon át Debrecenbe jusson.
Az oroszok sietve nekiláttak a hadianyagraktárakkal
és betegekkel zsúfolt város kiürítésének.

Alabin beszámolójából arra lehet következtetni,
hogy Görgei egy kiváló hadsereg parancsnoka.
Az orosz tisztnek nem egy magasabb rangú bajtársa
beszélt felsőfokon
a behasadt koponyájú magyar tábornok tehetségéről
és csapatainak helytállásáról.
Bizonyára nem csupán lelkiismeret-furdalásból.
A kassai közjáték után három héttel,
a szövetségesektől körülzárva
ez a sereg tette le Paszkevics előtt a fegyvert.

Szokásos eszközeivel és felfogásában
vajon hogyan ábrázolta volna Thorvaldsen azt a jelenetet,
amikor a Komáromnál lovasrohamot vezető Görgei tábornokot
gránátrepesz sebesíti meg?
Mitológiai környezetben
lova nyakára bukó páncélos görög vitézként,
akire Zeusz villámokat szór?
Mint rövid idő múlva szinte az egész világ...

Alabin arról is említést tesz,
hogy egy Rulikowski nevű zászlóst
Nagyváradon árulás vádjával hadbíróság elé állítottak,
halálra ítélték és agyonlőtték.
Annak ellenére,
hogy Paszkevics meg akarta menteni őt,
mivel szülei Gomelben a szomszéd birtokon éltek.
A két família olykor összejárt.
A Rulikowskiakat a Thorvaldsen-szobor látványa
vonzotta leginkább a Paszkevics-portára.
Alabin nem fűzi hozzá,
hogy a lengyel származású cári tisztet
Görgei szolgáltatta volna ki az oroszoknak.

Poniatowski lovas szobra
a rigai békeszerződés következtében
ezerkilencszázhuszonkettőben került vissza Varsóba.
Egy évvel később állították fel a Szász téren.

Ezerkilencszáznegyvennégy decemberének közepén,
másfél hónappal a varsói felkelés leverése után
a Wehrmacht egyik utászszerződése robbantotta fel,
ahogy ezt a város földdel egyenlővé tételére
kiadott hitleri parancs elrendelte.

Az emlékművet a Thorvaldsen Múzeumban
őrzött eredeti modell alapján öntötték újra,
s azt a dán nemzet ezerkilencszázötvenegyben
Varsónak ajándékozta.

Csak tizennégy évvel később engedték
a város központjában felállítani.

Thorvaldsen Görgeiről nem készített,
mert nem is készíthetett szobrot.

Ha, mondjuk, tíz évvel tovább él,
és megbízzák vele,

bizonyára mit se törődött volna
a magyar tábornok körül kialakult
hisztériás közvélekedéssel.

Őt mindig az elvégzendő feladat érdekelte.

Bár lehet,

hogy ez esetben külön izgatta volna

az egy személyben megtestesített erény és gyarlóság,
mint megbocsáthatatlan bűn...

A Júdás-bélyeggel

történelembe taszított ember.

THE
JOURNAL
OF
THE
ROYAL
ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
VOLUME 10
PART 1
1980

KÉZMOZDULAT A SZÜRKÜLETBEN

Távlatok

I.

Történelem...

Történelem....:

a köteltáncos egyensúlya,
ki mozdulatlan lépeget,
erőt gyűjtve újra meg újra,
merülő mélységek felett,
táguló boltívek alatt
a láthatatlan
kilátás-
talan-
ságba.

II.

Örökkévalóság...

ha van,

egyenként,

mint kit visszavárnak,

lépünk a mindenségen túlra...

Előre?

Hátra?

Végtére

Végtére
föl lehet építeni
a valóságosan
földig rombolt
királyi várat,
hogy hitelét visszanyerje a mese,
formáját pedig a történelem;

a gladiátorok emlékére
föl lehet állítani
a cirkuszi sátrat,
bordás kifutója
tele kitömött
vérmedvékkel, artistákkal,
lovakkal, dromedárokkal,
oroszlánokkal, idomárokkal,
s a nézőtér
lándzsaheggyé
kovácsolható vastapsaival;

föl lehet támasztani
a katonatemetőt is
a szeméthegy mélyéből kibányászva
a sorakozóra hívó
végső harsonaszó előtt.

Sírkertek rácsain túl
az oroszlán-bátorság,
a megannyi hősé...
sorra megkövesedve.
A magasfeszültségű diadalívről
négy angyal néz
a szemfedőlapokra,
a túlvilág toros kőműteményeire.
(Csak belé ne törjön a fogunk!);

Ismételgetjük
a családneveket,
s a keresztnetet is...
Ízlelgetjük
a rangokat,
bearanyozzuk
a dátumokat,
a születés és halál
helynevekkel elválasztott
rímpárjait.
Mert minden születés „hősi”,
nemcsak az olykori halál;

És visszatérőben,
ha már végképp
minden visszájára fordult,
minket is magával ragadhat
a sírkertből égnek vágta-
zójakos gesztenye-fasor.

Egy szót se!

Száj és mutatóujj:
a csönd célkeresztje.

Az égő semmi

Azt, hogy a petróleumlámpa-burából
rá lehet gyújtani,
varázslatként éltem meg:
láthatatlanul égett a semmi.
Égett és égetett,
mert a kanócon halfarok-szerűen
trónoló lángot
képtelenség volt
a lámpaüveg pereméig csavarni.
Ha túlságosan megnyúlt a láng,
elpattant a gnóm lopótökalakú üveg.
Ötéves lehettem.
Láttam egy fényképet,
apámról az egyetlen.
Szája szegletéből
cigaretta lógott ki,
de nem égett.
Színész volt –
mondták róla.
Ültem az asztalnál.
Néztem a lámpa
rézveretestül megtekeredett talpát,
s fölötte
a hagymamód hasas
porcelán tartályocskát,

amelyet sárga virágkoszorú övezett.
A virágok alatt domború lányok álltak kört,
kéz a kézben...

Valaki

cigarettával a szájában
fölém hajolt,
majd a lámpaüveg felé dőlt.
Derékon ragadta a lányokat
és megemelte őket.

A cigarettavég
a lámpabura peremén,
a dohányos ember könyöke pedig
a fejem búbján
fészkelődött.

Parázs-hizlalón zihált a cigaretta...

Hajborzoló

simogatást éreztem,
a tétova tenyér
érdes melegét.

Gazdája

füstöt és pálinkaszagot húzva maga után
elimbolygott
a nagyvilágba...

A kapcsos könyv régi és új lapjai

I.

Új ábrákkal az a régi könyv...
Kiejthetetlen név a címben.
A tánctól nekivadult mackó
egy rajzon négy embert terít le.

Ezerkilencszáz... valahányban...
ki tudhatja, mit hoz a holnap...
Sej, hegyek–között–völgyek–között...
halál-vonatok zakatolnak.

Az áldozat bokáz a szélben...
fogd kötelét: kender-talizmán.
A káromlások dísztribünjén
hóhérkezekben liliomszál.

A szemétdombok hullámain
nem csillantja gyémántfélkrajcár.
A kakaskukorékolásra
csak mosolyog a török császár.

II.

A sehonnai egek alatt
ejtőernyők girlandjai...
A Különleges Hadtest közel:
megszállta már a Holdat is.

A strázsahely-csillagvizsgálón
aranymenyét a napfelkelte,
a mindhalálíg álmodóknak
a táltos-hajnal felnyergelve...

A gyomorban abrak-parázs:
a szabadság lobbanó vágya...
Hamlet királyfi jelre vár:
benzinnel töltve koponyája.

Ezerkilencszázötvenhat

„...nékem álmaimban
gyakorta megjelenés”
(Arany János: *Emlények*)

Második otthonom volt
a rút Teleki tér.
Gyalog megyek Budáról
nagyanyám angyalához
kék szaloncukorért

kilencszázötvenhatnak
december havában.
Tankok a Széna téren,
ágyúik lőterében
a már szétlőtt házak.

Statárium hirdető
plakátok oszlopa.
Letartóztatott nevek
s a felkiáltójeles
kivégzendők sora.

Hajóhinták... sírhalmok...
Temető a téren.
Fejfatorzók, virágok,
örökmécs-gyertyalángok...
Lánc talpas lidércek.

Járőröző sirályok...
Vacogó léptekkel
vonulok át a hídon...
Bevallhatatlan titkom
az, hogy felnőttem.

Tizenegy éves felnőttem.
Gyermekeként ennyit élt.
Vonulok át Budáról
nagyanyám angyalához...
Földig pernyés az ég.

2003. október 24–27.

Kézmozdulat a szürkületben

Felépült a ház.
Kétezer egyben.
Tornác és vadszólólugas.
A szobában Balassi gipszöntvény-képe
bevakolva a falba,
hogy le ne omoljon
reggeltől estélig,
estétől reggelig
az emberöltőkké hasadozott időben.

A kulcslyukalakú ablakon
a beállványozott múltba látni.

Majd harminc éve
majd harmincévesen
nem vágytam,
hogy kiszámoljon az idő,
kiszámoljon a halálig.
Nem vágytam
kétezer egybe,
kettőbe,
háromba,
nem vágytam
kétezer négybe se.
(Van úgy,

hogy minden szám esetleges,
jelöljön bár
évet,
századot,
évezredet.)

Felvincen vagyok,
én,
(véletlenül se máshol),
majd harminc éve
majd harmincévesen,
ki majd,
kétezer egyben,
kettőben,
háromban,
s talán még kétezer négyben is
emlékező
és emlékeztető leszek:
könyvjelző,
ha közhely-életünk nyitott könyv.

Felvincen voltam.
Ahol, mint hittem,
a madár
(sas, kánya, ölyv,
s az a jómadár Castaldo) se jár...
majd harminc éve
majd harmincévesen.

S mert voltam,
ott vagyok ma is.

Ki tudja,
mért éppen oda vágytam
majd harmincévesen
majd harminc
éve már?

Alvinc?
Ott ma is
lesben állnak a zsoldosok,
György barát gyilkosai.
És ha már Felvincen is...?

Felvincen is
vadszőlőlugas...
Az ősz lángpikkelyei
borítják a ház
út felőli
védtelen szárnyát.
Elölről
tornác óvja...
vadszőlőlugassal,
szürkülettel.
A tornác
kiegyenesített kerengő.
Fehér a hajkoszorú.

Megyünk
a „tessék” és az „erre” homályában.
A megőszült kézmozdulat
foszforeszkálva szertefoszlik.
De örökkévalóság
a végtelen ráncok kalodájából
félszegen kibomló mosoly,
Felvinc utolsó asszonyáé.
Végigcsorog
a történelmi szobabelsőből
kivágott arcképek helyén.
Végigcsorog
naptárból
kitépett arcomon...
Majd harminc éve már.

2003. október 9.

Az idő torkában

Körutazás a Királyföldön

Király Lászlónak

Miért vonz
az a kihalt vidék,
amely észrevétlen nyeli el
a dombhátak között
jövőbe kígyózó utat?

Nyolc évszázad alatt
a teremtés félhomályával telt meg
a hegyek kirabolt
kőbánya-szarkofágja.
A belőle kiemelt
talapzatok, oszlopfők,
portálék, ablakszemek,
boltívek helyén
bekeretezett csöndben
római pénzérme
az ezüstrozsdás hold.
Ki dobta oda
a visszatérés reményében?

Azóta,
hogyan elnehezült vigyázzban,

kövekből rakott
köszvényes sekrestyéseként
várt rám
a lovagkor temploma,
amelyet a behívott ősök építettek
hitükből áttért utódaiknak,
ha gondolatban nekivágok a nagyvilágnak,
mindig arra az elnéptelenedett
piactérre jutok...
És ahhoz a templomhoz,
amely mintha megakadt volna
a völgyön végignyúló idő torkában.

Teteje megroppant,
falai omladoznak...
ablakai bordásan bedeszkázva
bennem is.
Ágaskodom,
hogy hasadékain át
magamba nézve kilássak...
a fegyelmezetten sorakozó
füstbokrétás házakra,
élettől lüktető piactérre
– (beleillik a pellengér is) –
és a templomra,
amelyet már-már szétfeszít
a közösen mormolt imádság...

Kiáltanék...
s a rám csapódó visszhangtalanságtól
vérhólyagosan lüktet a kérdés:
ki indít útnak
újra és újra ide,
ebbe, az otthonosságából
könnyen kiforgatott világba?

Naplóírás

Önfegyelmező naplóírással
hányszor kísértettem
az örökkévalóságot,
amely végül csak három napig tartott,
mint a közmondásos csoda.

A kimaradt napok
– eleinte csak egy, egy,
majd kettő, három
vagy egy és három
és újra kettő –
összezavarták az időt...
ködfoltjaiban
a hiteles mondatok is elmázolódtak.
Abbamaradtam,
hogyan az íratlan
átmenetiségnek éljek.

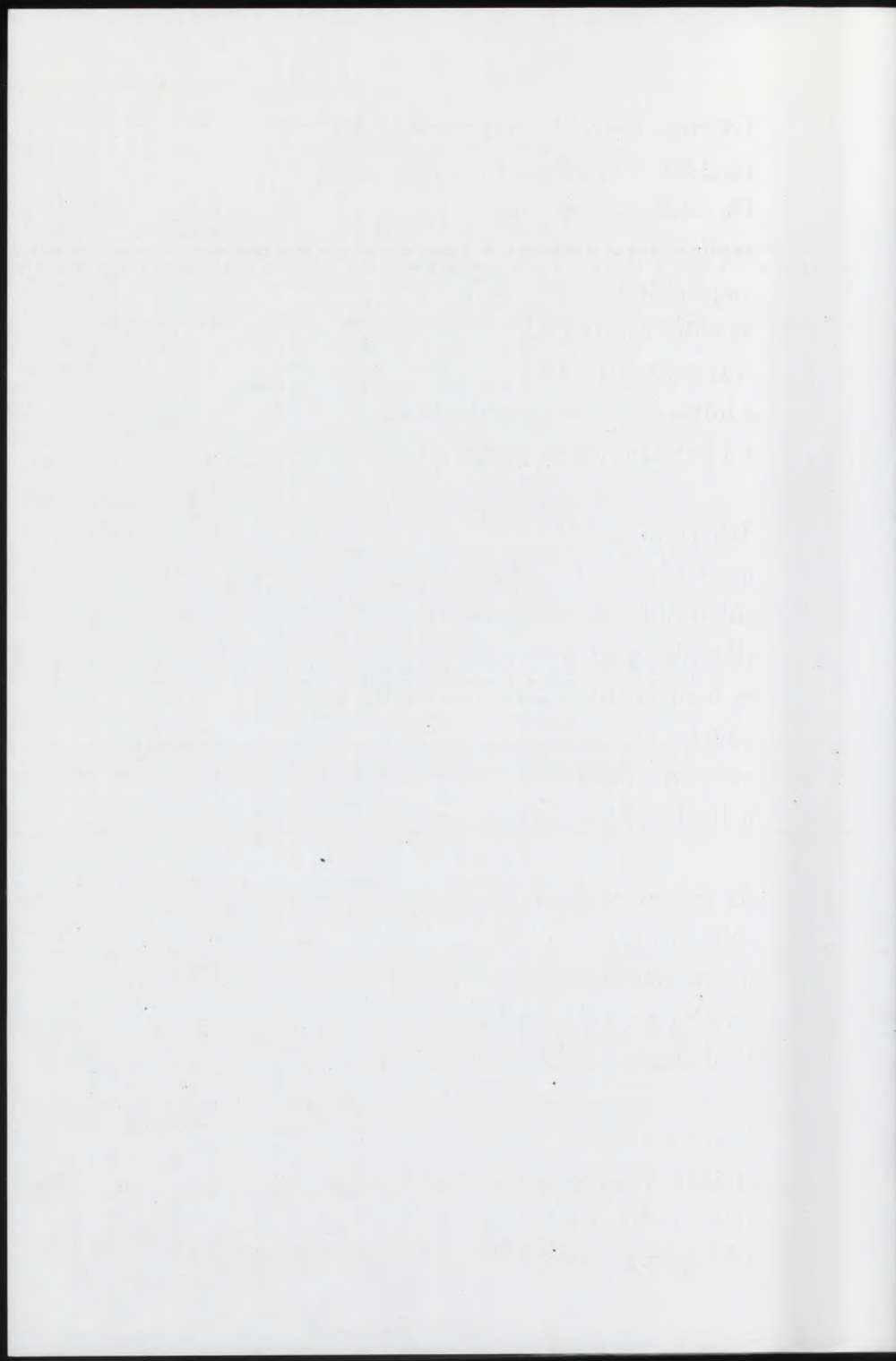
Egy huszár naplóját olvastam a minap
– természetesen negyvennyolcasét –
a központozatlan sorok sodronyán feszengve.
Egyetlen éjszakám volt
az egyetlen mondatra fűzött
négy száz napra,
a kézirat negyven füzetére.

Folyamatosan olvastam őket:
az elsőt, a másodikat és így tovább.
De a kakasszóra
szellemhajszoltan előbbre ugrottam a történetben,
majd előrébb
az előbbén is.
A tizenötödik után
a huszonegyedik füzetbe kezdtem,
s a harmincadikat böngésztem tovább.

Tehettem,
mert a huszárt nem lőtték le,
súlyosabb sebesülés se érte,
elkerülte a kolera is,
és nem gyötörte lelkiismeret-furdalás.
Vagyis
mit sem törődve
hellyel és idővel: élt és írt.

Az önkényes csonkításokon
túláradó történet
nyomtalan behegedt valaki által,
mindig ott folytatódva,
ahol általam esetlegesen abbamaradt.

Mintha mindaz,
amiben a naplóírónak része volt,
velem esett volna meg
a Nagy Egészben.

HAIKUK

(Keresztes Lajosnak)

Eskü-sor-minta
a tavirózsákon túl...
fénycsobogásig.

Évgyűrűs égbolt.
Pajzskerek aknatető:
fénykibejárat.

Szamárfüles rét,
zöld kalamáris a fűz:
tinta-szökőkút.

Szótlan oromdész –
dérverte csipkebokor
a sziklatetőn.

Kísértet-hajnal.
Hegygerincet fordít ki
a fény ekéje.

Parlagfű-világ –
vad kengyelfutás a nyár
kifulladásig.

Gótikus fohász
a szószék ajtóíve.
Csukva a lélek.

Pirkadat-ékkő.
Fölparázslík a templom
néma harangja.

Ó, diófalomb!
tört tetőcserepekről
töröld le nevünk.

Enyészet-mámor –
a borházzól borostyán
kúszik a holdra.

Verkli-keringő –
elszabadult álmaink
körbefogása.

Bozótos parlag.
Egy-két hajdani présház,
kripta a tájban.

Ó, búzamező!
földutak-keretezte
árnya a napnak!

Öröklét-bölcső –
végtelen barázdapár
tolja a holdat.

Leroskadt kereszt –
tévutak sorompója,
emelkedésünk.

Szikkadó hordók.
Földanyánk látcsövei
néznek az égbe.

Zömök pillérív.
Élő vitrázs a tájkép...
Függönye zápor

Örök-élet-kép –
fény-pelyhek havazása
a vaksötétben.

Imakönyv a táj –
a völgyben lélekjelző,
zsolozsma-csermely.

Vak pecsét a nap.
Gyúrt irkalap-vízparton
tapintat-árnyak.

Hajtűkanyarban
köd-habverők a hársak.
Holt illat-örvény.

Tető-sorminta
a kukoricás fölött.
Betelt a fénykép.

Demizson a domb,
szőlővesszőkbe fonva.
Penésze porhó.

Rend: kocka-törvény,
hármast dobott az Isten.
És füstöl Ábel.

Gazra feszített
póknyál-lajtorja: háló.
Zsákmánya holdfény.

A hatodik nap
még lakható mennyország.
Fény: Isten árnya.

Csalóka földút,
fénylő erdei vágta.
Szalonka-sóhaj.

Kharon ladikja:
kő(-)szikla-rózsa(-)fűzér.
Zsolozsma-árnyak.

Háromszög a szív
sorsunk kaleidoszkóp-
körtemplomában.

Üveg-koponya,
kivilágított ablak.
Fogyóban a hold.

Hajnal-teremtés.
A párafátylakon túl
vak sóhaj a nap.

Metszett gyümölcsös.
Csípőig csupa éllel
pihen az olló.

Célba ért csónak.
A célt elnyelte a lét;
a céltalanság.

Hangyaboly-szemcsék.
Békaugrásba dermedt
tört amulettünk.

A partra dobva
egy megkövült lepényhal.
Csalija porszem.

Életjelezve
villan a meggyfa lombja.
Egyke a lélek.

Cseber, fa-urna?
Az elmúlás csokrában
lepények íze.

Hol árnyra árny dől,
mind árnyalatnyibb a zöld.
S a hit fehérje.

Noényi lábnyom
köré alvadt a vérünk.
Iszap-cirádák.

Levedlik álmuk
a völgybe szökdelő fák.
Virágvasárnap.

A vakmelegtől
égre sodort vitorlák
bebábozódtak.

Csípőbe hasadt
zuzmóborostás kő.
Szemérme fűszál.

Hét-törpe hegyek
tartanak felhő-bakot
a szemhatárnak.

A tócsa tükrén
átütő keréknyomok.
Vízjeltelenség.

Kettéhasítva,
ahogy a torkán kifér...
Vérzik a méhkas.

Ó, moha-kontyos
Salföldi Aphrodité!
Mozdulat-árnykép!

Üvegtekintet.
Az ördög nyakkendőjét
fölisza a föld.

Kihűlt zsarátnok.
A mező csupa pernye,
paripa-éhség.

Maroknyi vízben
egy arc, egy gyenge nádszál.
Tengerszemezőn.

Hang-libikóka.
Hápogó kérdőjelek
akaszkodása.

A búzatábla
fortyogó aranyöntet...
És fújtat a szél.

Öbölnyi nádas?
rozstábla, sárga tenger?
Hullám-körömház.

Kicövekelve
az indázó pusztulás.
Vad boa-mámor.

Fürge tatárló.
Álomba dermedt falu,
láng-csóva hajnal.

Elvetve a mag.
Porméhecskék raja száll
fényeveszetten.

Platán-alagút.
Angyalszárnycsapásnyira
az örökélet.

Titok-aranyrög
a vihar előtti csend.
Meghintve fénnel.

Vesszőhadak közt
kripta vagy borospince.
Csak íve látszik.

Sisak a sírhant.
Virágos álcaháló –
életjelekkel.

Zörgő koszorús,
s moha-varas sírkövek;
múlt-panoráma.

Az ég beázott.
Repülőszőnyeg az ősz.
Sehol a bárka.

Kő-mutatóujj.
Színek hullámsírája
fúlt temetőkert.

Kő-vízilófej,
unottan belefúlva
a fény-iszapba.

A sárga házon
kútgém vagy kereszt árnya.
Jele a szomjnak.

Sziromcirádás
napraforgó-körhinta.
Darázstekintet.

Kőzene a hegy.
A kotta bazaltsávján
zöld violinkulcs.

Páfrányszínekkel
álcázott sírkeresztek.
Rohamra készen.

A Szikla Atlasz
hegycsúcsot tart a hátán.
Mennyboltot a lomb.

Fény-monumentum;
a gyertya csonkig égett.
De ép a tartó.

Nádvonalas part;
kódjele Sziréneknek...
Ha villan a hold.

Sarlóívvű út.
Fényesre élezetten
sem bír a fákkal.

Sűrű barázdák.
Bivalycsorda a szántás
a messzeségből.

Hegy, hegyvonulat.
Tárt szárnyú sasóriás
a láthatáron.

Ó, lenge nádas!
felhőket bizsergető!
Pironkodó est...

Ezüst anyókák
járják a harcmezőket.
Könny-aratóink.

Puhán a ködhöz,
a hegygerinchez érni.
Kisdéd a hajnal.

Annyi az élet,
mi a fotográfián;
tört fény, homály, csönd.

Nemesi udvar.
Fatörzsekkel áthúzgált
újévi festmény.

Győztesek a fák.
Csupa V minden águk:
ősz, tél, tavasz, nyár.

Hóhabbal oltva
az égő csipkebokor.
Az olvadásig.

Kilincsre csukva
a felnyithatatlanság,
a „mindhalálig!”

Bevillan a fény
az álom alagútján.
Szánva magányunk.

Ezért feszült meg?
E végesincs földútért?
Néptelen égért?

Az ősz trapézán
hullni kész diólevél
a röpke fényre.

UTOLSÓ ÖNARCKÉP

Szitakötő

Adam Niemczynec

Hetedik eset: a megszólító.

Ó, Ádám úr!

vagy: Ádám uram!

Ó, azok a

harminc, harmincöt éve

és azelőtt tanult

(és többségükben el is felejtett) szavak!

vagy: szavaim...

(időnként: Igéim!)

Mért pont a *Libellét* jegyeztem meg

az első hallásra németül?

A *libbenés* és a *lebegés*

hangulata miatt?

(Amelyek hangötvözete: *libellegés*?)

Vagy talán benne is

ugyanazt az *ördöglova-szitakötőt* láttam,

amelyet akkor ott,

iskoláskorom kezdetén...?

A nyílt víz felől érkezett

a nádasba ékelődő

titkos horgászhelyünk

magasába...

És lassan,

egyre harsányabb zúgással
nagyobbodott fölém,
kékesen metsző szárnyaival
rám darálva az eget.

Fuldokoltam,
de megmentettek.

A szitakötő
franciául: *la libellule*
és *waska* lengyelül.
(Az utóbbi inkább
az otromba darázshoz illenék.)

Tagadhatatlan,
hogyan életem egy-egy évtizedének
szókincsgyűjteményében
legékesebb
az emlékezet gombostűire tűzött
szitakötő:
fátyolka, hosszas pille, kígyópásztor, vízi borjú...
die Libelle,
la libellule,
waska.

A *waskához* későn,
a kilencvenes években
egy festő révén jutottam,

aki verseket ír,
és vitorlázó repülőnek látta a *szitakötőt*,
amely élete talán legfontosabb pillanatában
a csend üzenetével
odonata-angyallá váltan
landolt a tenyerén.

Fiatalon háborús menekült volt,
Aba-Novák és Szőnyi tanítványa.
Lengyel–francia, francia–magyar szótárak
segítségével tanult magyarul:
waska–la libellule, la libellule–szitakötő.

Varsói műtermében
ma szárnydarabokat,
torz három- és még torzabb
négy-, öt- és hatszögeket fest
egy triptichonra:
az angyal ízeire szedett repülését.

Harminckét évvel idősebb nálam,
de az ő szitakötője
negyven évvel fiatalabb az enyémnél.
Szitakötőinket is életünk
szerves részeinek, *szerveinknek* tekintve
szinte egyidősek vagyunk.
És feledékenyek...
Időnként
föllapozzuk egymást a szótárban.

Aki a mennyországot festi

S. Gy. mesternek

Nem a bűvészkártyával ügyeskedők,
nem a sorsot kihívó kártyavetők,
nem a politika hamiskártyásai mondják,
hanem a kevés igazak,
hogy a huszonegyedik csak a szépség százada lehet.
Képeiddel
már most az.

Az évezredek határáról nézve
valóban oly fátyolosan aranyló a mennyország,
amilyenek a Badacsony körüli végtelent látod
a Szigligeti-öböl kocsmáros-bőrköténye fölött?
S a kapuja,
akár a kővágóörsi házé?
Égboltívére fölvakoltad-e
az alapítás évét:
az időtlenséget?
Hófelhőbuckái közt,
nézd,
ott bukdácsolnak
az elfelejtett katonák,
akiket te mentettél meg a haláltól.

Levélféle Jankovics Marcellnak

batvanadik születésnapjára

A sötétség hasadékán át
pókcscillag ereszkedik alá
a hajnalból, alkonyatból sodort fényszálon,
és ingaként méri az árnyékos időt.
Kilengésébe fémesen belebong Szent József
glóriája,
s átellenben Szűz Máriáé,
aki mintha a jászolban fekvő Kisdedet akarná
üres kezében elringatni.
A rózsaciterás angyalok
fejüket ingatva énekelnek.
Az ökör kérődzve,
a szamár iázva bólogat.
A pásztor magához int,
és magához int egy angyal
a sátorra kalapált villámok mögül.
Az elmúlás örökkévalósága
és az örök élet
múló pillanatok közé zárt esélye
együtt van jelen ezen a ráckevei ikonon.
Minden csupa mozgás
a feltámadásra és kárhozatra születés
dermesztő varázslatában.

Szeretem ezt a képet,
amelyet csillagvilágokat bebarangoló gondolataidhoz
tárgyi bizonyítékul csatoltál.
De szívemhez közelebb áll
Szent László legendájának
a gelencei templomfalon megörökített küzdelemjelenete;
ókori regéjét a vérző bokájú kun vitéz
Trójáig visszapattanó Achillesz-ína röpíti évezredünkbe.
Emberöltő óta kísért e freskó-részlet.
Nem a Lovagkirály...,
nem a leányrabló kun harcos,
nem is a bárd dal kétségbeesetten lesújtó
elrabolt vagy elszeretett hajadon
nyolc évszázadon átaranyló alakja,
hanem az ágait
megfeszített Krisztus-szerűen kitáró libánusfa,
amely mintha a mennyország kapuját mutatná a láthatáron,
hogy a végítélet harsonajelére
Csontváry égisz érző cédrusává magányosodjék.

Árnyékában önfeledten pihen az Apokalipszis lovasa:
az ember.

A szonáták festője

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis emlékének

Égigérő fénygubacsos fák
világítják át egyre másmyennek
a Mindenség csillagképeit
Litvániában,
ha fúj a balti szél.

A kos ott áll a szirten,
hogy felöklelje égi párját.

A szivárvány
lasszóként feszül a világra.
Čiurlionis kilép
a bazaltkúpokon fönnakadt bárkából
– már kétszáz métert
apadt az özönvíz –,
hogy füstjelet adjon
vagy kiengedje a szellemet a palackból.

Előtte
kottalapként is teleírható
hatalmas vászon:
az ég és a föld befüggönyözött határvidéke.
Elhagyott állványai
naplementébe szenesedő
kápolnadúcok.

A zenét és a végtelent
akarja megfesteni,
a szonáta időben és térben
egymáson áttetsző dallamait,
kinyíló hangjegycsokrait
és fuallatáramát,
hogy fogalmat alkothassunk a lélekről.

Az égboltot beredőző tenger
tükörvégtelen száguldása
fövennyé csillapul.
A vonalát ívesen követő,
túlvilágig vékonyodó réten,
amely mintha az árapály
holdsarlóján virágzott volna ki,
angyalok ácsorognak.
Egyikük térdre ereszkedve gyönyörködik
körömvirágban, pillangóban.
Hatalmas szárnya
súlytalan borul reá
a mennyország előterében.
Minden a színarany
álomárnyalataival nyugtat.
Talán azért,
mert balfelől az égen
három bukott angyal
stukázik fehérén alá.

Jobbra,
mintha lépcsősor vezetne föl (és ki)
egy másik festménybe.
Talán piramis.
Bevonalkázott háromszög-
töredéke látható csak
a mi érdekünkben
lefelé lépegető
őrangyalaink kedvéért.

Odébb,
az egyszerre hármásával
sorjázó képeken túl,
szélmalmokkal megkoronázott
hegyek,
sziklacsúcsok,
suvadásos homokdünék,
megkövült lélegzetek.
Fölöttük
felhőből kiemelkedő
malomóriás molnárja az Isten.
Dísz hat vekni mindennapi kenyér.
A hetedik napon
vitorla-éleivel
hangmetszeteket gravíroz az égre,
hogy látható
és megfesthető legyen a zene,
a teremtés utáni
tétova megkönnyebbülés sóhaja.

Az utolsó önarckép

Helene Schjefbeck,
ez a nevében svéd,
hazájában finn
festőnő, hosszú életének alkonyán
több önarcképben örökítette meg
lassú áttűnését a túlvilágba.

Az utolsón,
mintha már a halotti leplen
átütő arcvonásait
húzta volna ki pár vonással:
a befelé nyíló tekintetet.
Ez a kisméretű krétarajz
szinte tükörképe
a csaknem hatvan évvel azelőtt,
ezernyolcszáznyolcvannyolcban
festett *Hervadás*nak.

A hosszú életnek fonott karosszék peremén
hónaljig pokrócba csavartan
egyensúlyozó kisgyerek,
ki láztól kócosan lesi
a csupor vízbe mártott,
s kipattant rügyeit
már el is hullató
tavaszi ágat.

Mintha valakinek írni készülne vele.

Az utolsó önarckép
az ő sziromfakadású tekintetével
néz belülről reánk.

Physiognomy

Physiognomy is the study of the face and its features.

The face is the most expressive part of the human body.

It is the mirror of the soul and the window to the heart.

Physiognomy is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

It is the study of the face and its features.

TARTALOM

Faliszőnyeg-történet a Wawelen túl	5
--	---

KRAKKÓI VERSEK

Lengyel városok magyar szemmel	9
Léghajótálalkozó Krosno felett 2002 májusában	13
Balassi emléktáblája a Szent Anna utcában	16
<i>A Hermelines hölgy</i>	17
Emlékünnepség	20
Verses biztatás a krakkói Japán Művészeti és Műszaki Központ előzetes megtekintésére	24
Hajnali idill, 1994	26
Búcsú a kátránypapír tetős háztól	28

VIRRASZTÁS EGY ALTEMPLOMBAN

Szent Iván éje az útmentéről	33
A festett falu	34
Töredék.....	35
A fél szomszédvár közelképei	36
<i>A Keresztek dombja</i> Litvániában	38
A Monte Cassino-i kolostornál	39
Virrasztás egy altemplomban	40

THORVALDSEN SZOBRA

Thorvaldsen szobra	43
--------------------------	----

KÉZMOZDULAT A SZÜRKÜLETBEN

Távlatok	59
Végtére	60
Egy szót se!	62

Az égő semmi	63
A kapcsos könyv régi és új lapjai	65
Ezerkilencszázötvenhat	67
Kézmozdulat a szürkületben	69
Az idő torkában.....	73
Naplóírás	76
HAIKUK	79

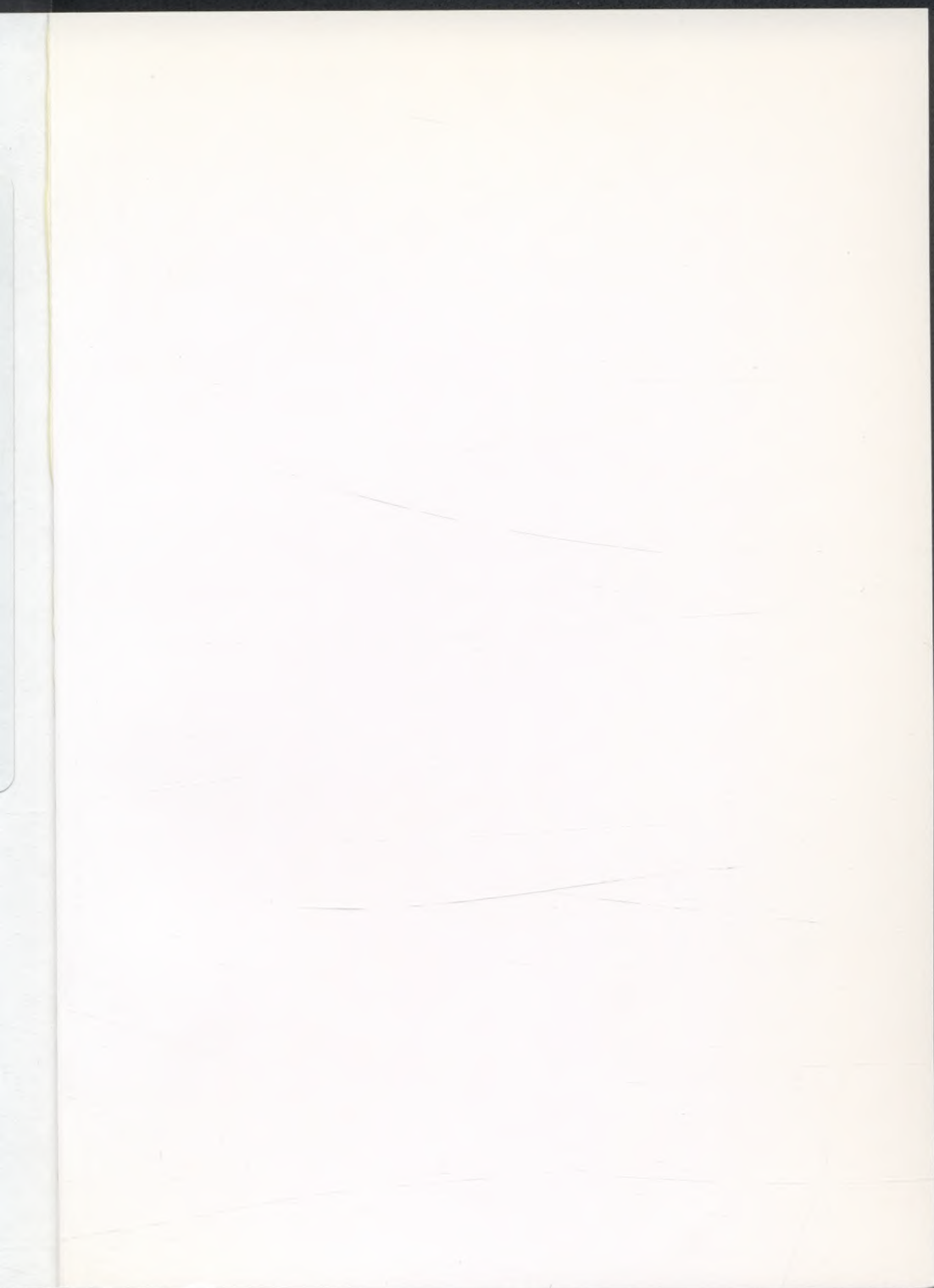
UTOLSÓ ÖNARCKÉP

Szitakötő	97
Aki a mennyországot festi.....	100
Levélféle Jankovics Marcellnak	101
A szonáták festője.....	103
Az utolsó önarckép.....	106

6748/04

Magyar Napló Kiadó
Polonicus
1062 Budapest, Bajza u. 18.
Felelős kiadó Oláh János
Felelős szerkesztő Szentmártoni János
Tördelőszerkesztő Molnár Csenge-Hajna
A borítót M. K. Čiurlionis festményének felhasználásával
Zách Eszter tervezte
Készült a Nagy és Tsa Nyomda Kft.-nél
Felelős vezető Nagy László

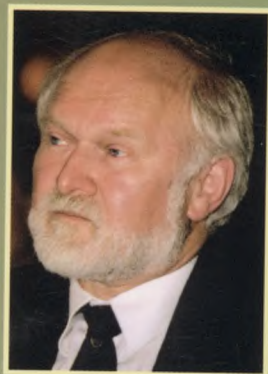

Virrasztás egy altemplomban

*Az altemplom boltíveinek mélyén,
hol négyrét görnyednek az oszlopok,
a kelő nap bezúz fényöklével
egy álmos ólomüvegablakot.*

*Színes cserepei szerteszállnak,
mint tarka lángok, torzó csillagok,
s beleremegnek a hold-rozettás
éjszakán túlra vándorló vakok.*

*Nyisd ki kapud, a magadba-zártat...
Hagyd imádkozni a zarándokat.
A kerengőben eltűnődve szállnak
a fénylő gregorián dallamok.*

Kovács István (Budapest, 1945) költő, műfordító, történész. Költőként 1969-ben a Kilencek *Elérhetetlen föld* című antológiájában, műfordítóként 1972-ben E. Stachura *Szekercelárma* című regényének átültetésével, történészként 1983-ban az *Így élt Bem József* című életrajz megírásával mutatkozott be. József Attila-díjas alkotó. Kultúrdiplomáciai munkásságáért Krakkó díszpolgárává avatta.

Szépirodalmi kötetei:

Havon forgó ég (versek), 1973

Ördöglakat (versek), 1982

Véset (versek), 1985

A tér töredékei (versek), 1995

A gyermekkor tündöklete (regény), 1998

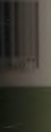
966 Ft

Magyarország,
Magyarország
Magyarország
Magyarország

Magyarország

Magyarország
Magyarország
Magyarország
Magyarország
Magyarország

Kovács István

KÉZMOZDULAT A SZÜRKÜLETBEN